

รายงานสรุปการเสวนาวิชาการสาธารณะ

“ปลดล็อกวิกฤตหนี้เกษตรกร ข้อเสนอเชิงนโยบายและทางออกที่ยั่งยืน”

วันอังคารที่ 22 กุมภาพันธ์ 2565 เวลา 13.00-16.00 น.

ณ ห้องประชุมลาเวนเดอร์ 2 โรงแรม ทีเค. พาเลซ แอนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ

ร่วมจัดโดย

มูลนิธิชีวิตไท (Local Act)

สภาเกษตรกรแห่งชาติ

สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (กฟก.)

สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ ธนาคารแห่งประเทศไทย

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

รายงานสรุปการเสวนาวิชาการสาธารณะ
“ปลดล็อกวิกฤตหนี้เกษตรกร ข้อเสนอเชิงนโยบายและทางออกที่ยั่งยืน”
วันอังคารที่ 22 กุมภาพันธ์ 2565 เวลา 13.00-16.00 น.
ณ ห้องประชุมลาเวนเดอร์ 2 โรงแรม ทีเค.พาเลซ แอนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ

.....

วัตถุประสงค์การเสวนา

1. เพื่อนำเสนอผลการศึกษาวิจัยสู่สาธารณะในประเด็นเชิงนโยบายและกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในสถานการณ์โควิด
2. เพื่อระดมความเห็นและข้อเสนอแนะในประเด็น “ปลดล็อกวิกฤตหนี้เกษตรกร ข้อเสนอเชิงนโยบายและทางออกที่ยั่งยืน” เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาหนี้สินและการปรับตัวของเกษตรกรไปสู่การผลิตที่ยั่งยืนและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

กล่าวรายงาน

สมจิต คงทน ผู้อำนวยการมูลนิธิชีวิตไท

จากอดีตถึงปัจจุบันเกษตรกรโดยเฉพาะชาวนา มีบทบาทสำคัญในการผลิตอาหารขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ภาคชนบท ที่สร้างรายได้ให้ประเทศจากการส่งออกข้าวและพืชเศรษฐกิจอีกหลายชนิด แต่กลับกลายเป็นอาชีพที่ถูกบีบคั้นจากปัญหาเศรษฐกิจเชิงโครงสร้างในหลายด้าน เช่น ราคาผลผลิตตกต่ำ ต้นทุน หรือปัจจัยการผลิตสูงขึ้นทุกปี ดังคำพูดของ

เกษตรกรที่ว่า ‘ของทุกอย่างที่ซื้อเขาแพงหมด แต่ของเราขายได้ในราคาถูก’ รวมทั้งเกษตรกรบางส่วนยังอยู่ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดที่เหนียวรั้งศักยภาพในการปรับตัวเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่น พฤติกรรมทางการเงินที่เชื่อมโยงกับวงจรหนี้ รายได้ไม่ครอบคลุมรายจ่าย แนวคิด และวิธีการออมเงินไม่สามารถปลดล็อกหรือมีอิสระทางการเงินได้

สถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ยืดเยื้อมานานกว่า 2 ปี ได้ตอกย้ำถึงความเหลื่อมล้ำของระบบเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อหนี้ครัวเรือนเกษตรกร โดยพบว่า ในช่วง 2 ปีที่เกิดโควิด-19 ระบาด ส่งผลให้หนี้สินเกษตรกรเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 74 โดยปี 2564 มีหนี้ประมาณ 262,317 บาทต่อครัวเรือน และปี 2561 ก่อนจะมีการระบาดของโควิด-19 เกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ยเพียง 150,636 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งทั้งวิกฤตโควิด-19 และวิกฤตหนี้สินนี้เองส่งผลกระทบให้ปัญหาการสูญเสียที่ดินทำกินของเกษตรกรทวีความรุนแรงขึ้น เนื่องจากเกษตรกรจำนวนมากนำที่ดินเป็นหลักประกันเงินกู้ในรูปแบบการจำนองและขายฝาก เมื่อเจอปัญหาวิกฤตด้านรายได้ ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดเวลา เกษตรกรจะมีปัญหาการถูกฟ้องร้อง จนจบลงด้วยการถูกบังคับคดี ขายทอดตลาด และสูญเสียที่ดินในที่สุด

.....

เปิดเวทีเสวนาและแสดงปาฐกถา หัวข้อ ‘ยุทธศาสตร์และแนวทางแก้ปัญหานี้สินเกษตรกรในภาวะวิกฤต’

นายศรีสะเกษ สมาน รองเลขาธิการสภาเกษตรกรแห่งชาติ

ถ้าพูดถึงหนี้ต่อให้ปรับโครงสร้างอย่างไรก็ยังเป็นหนี้ ซึ่งทางออกที่จะไม่เป็นหนี้ นั่นเป็นเรื่องที่พูดง่าย แต่ทำยาก เพราะนโยบายไม่ตอบโจทย์กับเกษตรกรที่เป็นคนกลุ่มเดิม ๆ คนรุ่นเก่า โดยเฉพาะในระยะหลังๆ มีเรื่อง Smart Farmer

ทั้งหลายเข้ามา คนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ มีแนวคิดใหม่ มีความเป็นปัจเจกสูง กลุ่มทุน หน่วยงานต่างๆ ก็พากันเข้าไปสนับสนุนคนกลุ่มนี้ ตรงนี้เองกลับยิ่งทำให้เกษตรกรกลุ่มเดิมถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

อีกทั้งนโยบายที่บ้านเรามีไม่ได้มุ่งเข้าไปช่วยเกษตรกรรายย่อย เพราะบ้านเราไม่ได้ยอมรับ ไม่ยอมสถาปนาว่าประเทศเราเป็นประเทศเกษตรกรรายย่อย ทำให้เกษตรกรรายย่อยเป็นคนด้อยโอกาสชั้นล่างสุดที่รอรถโดยสารแบบล้นๆ ว่าจะมาหรือไม่มา เปรียบเทียบก็เหมือนกับ เกษตรกรปลูกมะเขือออกมาก็ต้องล้น ไม่รู้ว่าจะขายได้หรือไม่

“เกษตรกรถูกบังคับให้เป็นถึง 3 อย่างคือเป็น นักเกษตรกร, นักอุตสาหกรรม และนักการตลาดที่ดี ดูดีดูหรูหรา แต่ความเป็นจริงไม่เป็นเช่นนั้น เกษตรกรอยู่ไปวันๆ ซ้ายก็หนี้ ขวาหนี้ ไม่มีทางออก ขณะเดียวกัน บ้านเราก็ไม่ประสบความสำเร็จเรื่องการรวมกลุ่มเลย ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบสหกรณ์ หรือวิสาหกิจชุมชน ดังนั้นเรื่องเหล่านี้จำเป็นต้องหาทางออกร่วมกัน”

เสวนา หัวข้อ ‘ปลดล็อกวิกฤตหนี้เกษตรกร ข้อเสนอเชิงนโยบายและทางออกที่ยั่งยืน’

เพ็ญญา หงษ์ทอง นักวิชาการอิสระ

เพ็ญญา กล่าวถึงบทเรียนกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งว่าด้วยการบังคับคดีหนี้เกษตรกรว่า การขาดทอดตลาดเป็นกลไกสำคัญหนึ่งของการบังคับคดี โดยจากการศึกษา 6 กรณี แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กรณีศึกษา 6 กรณี

เพิ่งถูกสั่งบังคับคดี

มีประกาศขายทอดตลาดมาแล้ว แต่การซื้อขายยังไม่เกิดขึ้น

1 กรณี

อยู่ระหว่างการขายทอดตลาด

ลูกหนี้ยื่นคำร้องขัดทรัพย์และศาลสั่งระงับการขายทอดตลาด

2 กรณี

จบสิ้นกระบวนการขายทอดตลาดแล้ว

เกษตรกรประมูลคืนที่ดินได้ 1 กรณี
เจ้าหนี้ประมูลได้ 2 กรณี

3 กรณี

1. เพิ่งถูกสั่งบังคับคดี มีประกาศขายทอดตลาดมาแล้ว แต่การซื้อขายยังไม่เกิดขึ้น จำนวน 1 กรณี
2. อยู่ระหว่างการขายทอดตลาด โดยลูกหนี้ยื่นคำร้องขัดทรัพย์และศาลสั่งระงับการขายทอดตลาด จำนวน 2 กรณี
3. จบสิ้นกระบวนการขายทอดตลาดแล้ว 3 กรณี ในจำนวนนี้ เกษตรกรประมูลที่ดินคืนได้ 1 กรณี และเจ้าหนี้ประมูลที่ดินได้ 2 กรณี

ผลการศึกษา 6 กรณีดังกล่าวพบว่าส่งผลกระทบต่อเกษตรกรลูกหนี้ ดังนี้

1. ถูกบังคับให้ต้องขายที่ดินในราคาต่ำกว่าท้องตลาด เนื่องจากราคาประเมินที่ดินต่ำกว่าที่ควร
2. มีการยึดทรัพย์มูลค่าสูงเกินกว่ายอดหนี้มากเกินไป
3. สูญเสียที่ดินจากการเกษตรให้แก่เจ้าหนี้ที่เป็นนิติบุคคลต่างชาติ ซึ่งข้อนี้เป็นเรื่องที่น่ากังวลอย่างมาก เพราะในกระบวนการขายทอดตลาดบริษัทบริหารสินทรัพย์ต่างชาติสามารถเข้าร่วมเสนอราคาและครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดินได้
4. ได้รับการช่วยเหลือจากกองทุนฟื้นฟู

ทั้งนี้ แนวทางปฏิบัติของเกษตรกรลูกหนี้เมื่อถูกบังคับคดี คือ หาเงินมาใช้หนี้, เจรจากับเจ้าหนี้ขอให้งดการบังคับคดีขายทอดตลาด, ใช้กระบวนการทางศาล เช่น ร้องขัดทรัพย์ ร้องขอให้ยกเลิกราคาประเมิน, เข้าร่วมประมูลที่ดินตัวเอง, ขอให้กองทุนฟื้นฟูฯ เข้า ชื้อหนี้ หรือขอความช่วยเหลือ คำแนะนำจากแกนนำเกษตรกร หรือองค์กรพัฒนาเอกชน

หากลองลึกในรายละเอียดจะพบว่า แต่ละแนวทางปฏิบัติมีจุดแข็ง จุดอ่อนที่แตกต่างกัน เช่น

1.การเข้าร่วมประมูลที่ดินตัวเอง จุดแข็งคือ ช่วยยืดอายุการเสนอราคาออกไปได้ เกษตรกรลูกหนี้มีโอกาสรักษาที่ดินไว้ได้ และราคาที่ประมูลไม่สูง จุดอ่อนคือ เจ้าหนี้จะสามารถเข้าร่วมการเสนอราคาและปั่นราคาให้สูงเกินกว่าความเป็นจริง ซึ่งหากลูกหนี้ประมูลได้แต่ไม่มีเงินซื้อ ก็จะถูกยึดเงินประกัน

2.ขอให้กองทุนฟื้นฟูฯ เข้าซื้อหนี้ แนวทางนี้จุดแข็งคือ ศาลรับฟัง สามารถตีความเข้าสู่การให้ลูกหนี้ดำเนินการตามแผนฟื้นฟูกิจการได้ จุดอ่อนคือ กระบวนการพิจารณาของกองทุนฟื้นฟูฯ ต้องใช้เวลา และปัจจุบันกองทุนฟื้นฟูฯ มีเงินไม่เพียงพอที่จะซื้อหนี้เกษตรกรได้ทั้งหมด

.....

วรินทร์ แก้วทันคำ นักวิชาการอิสระ

วรินทร์ กล่าวถึงโครงการศึกษานโยบายการจัดการหนี้เกษตรกรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ก่อนและหลังการระบาดของโควิด-19 ว่า

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 11 ราย ที่หลักๆ เป็นหนี้ ธ.ก.ส. พบว่าสถานการณ์ภาวะหนี้ของครัวเรือนเกษตรกร ก่อนหรือหลังโควิด-19 ไม่แตกต่างกัน เพราะครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นหนี้เนื่องมาจากเกษตรกรที่ไม่สามารถกระจายความเสี่ยงด้านการเพาะปลูกได้และเป็นหนี้ที่สะสมมาเป็นระยะเวลานาน แม้จะมีการระบาดของโควิด-19 แต่ไม่เจอกับภัยพิบัติทางธรรมชาติก็สามารถทำการผลิตได้ แต่ตลาดที่รับส่งอาจไม่ครอบคลุมด้วยข้อจำกัดของมาตรการป้องกันโรคระบาด

ทั้งนี้ หากสรุปปัจจัยที่มีประสิทธิผลต่อการจัดการหนี้สินของเกษตรกรออกมาสามารถแบ่งเป็นปัจจัยภายในและภายนอก ดังนี้

- ปัจจัยภายใน เกษตรกรมีรายได้ไม่มีสอดคล้องกับภาระหนี้ที่ต้องจ่าย, ความสามารถในการผลิตและการตลาดน้อย กล่าวคือ ไม่สามารถลดต้นทุนการผลิต เพิ่มมูลค่าและไม่สามารถปรับตัวได้เมื่อเกิดภัยธรรมชาติ ขาดการจัดการเงินที่เป็นระบบ ขาดความเข้าใจต่อเงื่อนไขสัญญา โดยเฉพาะการรวมสัญญา
- ปัจจัยภายนอก แม้จะมีการลงพื้นที่สร้างความเข้าใจ แต่สัญญาเป็นภาษาทางการเงินทำให้เข้าใจยาก เป็นต้น

ขณะเดียวกันจากการศึกษาลักษณะการจัดการหนี้ของ ธ.ก.ส. ช่วงก่อนและหลังการระบาดของโควิด-19 (พ.ศ.2559-2564) พบข้อมูลที่น่าสนใจและสามารถสรุปได้ดังนี้

- **การพักชำระหนี้:** มาตรการเบื้องต้นกรณีเกิดภัยพิบัติหรือสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น กรณีการระบาดของโควิด-19
- **การปรับโครงสร้างหนี้:** มาตรการนี้เป็นการเปลี่ยนเงื่อนไขการจ่ายหนี้เพื่อให้ลูกหนี้สามารถจ่ายหนี้ได้ โดยไม่ผิดนัดชำระ ส่วนใหญ่ดำเนินการสำหรับลูกหนี้ที่ไม่สามารถผ่อนชำระได้ตามสัญญา และมีแนวโน้มจะก่อให้เกิดหนี้เสีย แนวทางคือ การรวมหนี้ปรับปรุงโครงสร้างการจ่ายคืน โดยกำหนดดอกเบี้ยให้ถูกลง และกำหนดระยะเวลาจ่ายคืนใหม่ หรือเปลี่ยนประเภทหนี้จากหนี้ที่อัตราดอกเบี้ยแพงควรถูกเปลี่ยนประเภทเป็นหนี้ที่อัตราดอกเบี้ยถูกลง เป็นต้น
- **การปิดจบด้วยเงินก้อน:** มาตรการนี้สำหรับลูกค้าชั้นดีที่สามารถชำระหนี้ได้สม่ำเสมอและมีหนี้ไม่มาก สามารถเจรจากับทางธนาคารขอส่วนลดให้เพียงพอต่อการปิดหนี้จบทั้งบัญชีได้
- **การเพิ่มเงินทุนหมุนเวียนหรือการเติมสินเชื่อ:** มาตรการนี้สำหรับลูกค้าที่ทางธนาคารประเมินแล้วว่า มีประสิทธิภาพและศักยภาพในการผ่อนชำระ เป็นการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนเพิ่มเติมในยามที่ลำบาก และธนาคารเห็นว่าลูกค้ามีโอกาสฟื้นกลับ

สำหรับข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาโครงการ ผู้ศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. ต้องมีนโยบายจัดการหนี้ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพการเกษตรแบบบูรณาการร่วมกันระหว่างทุกหน่วยงาน
2. มีแนวทางปฏิบัติ หรือการสร้างแรงจูงใจในการฟื้นฟูวินัยทางการเงินให้เกษตรกร และมีการติดตามประเมินผล
3. ศึกษาวิจัยเพิ่มเติมจากองค์กรที่จัดการหนี้ เช่น กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร
4. ธ.ก.ส.ควรปรับปรุงการทำความเข้าใจที่เพียงพอและง่ายต่อความเข้าใจให้เกษตรกรเกี่ยวกับสัญญาต่างๆ
5. ให้ทางเลือกการปรับโครงสร้างหนี้ที่เหมาะสมกับเกษตรกรแต่ละกลุ่ม เช่น เกษตรกรสูงอายุกลุ่มที่มีหนี้สูงและหลายแหล่ง
6. การสร้างแรงจูงใจในการคืนหนี้ เช่น จ่ายคืนเงินต้น งดดอกเบี้ย และพัฒนาทางเลือกงานอาชีพให้มีศักยภาพ

กิมอ้ง พงษ์นารายณ์ ผู้ประสานงานสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย

กิมอ้ง กล่าวถึงบทเรียนการช่วยเหลือและการแก้ปัญหาหนี้เกษตรกรว่า ตัวเองทำนามาตั้งแต่อายุ 10 ปี ผ่านชีวิตการทำนาทั้งในรูปแบบดั้งเดิม ใช้ควายไถนา จนมาถึงยุคใช้ปุ๋ย ใช้ยา มีข้าวสายพันธุ์ใหม่ สมัยก่อนเราผลิตข้าวได้ 40 ถึงต่อไร่ ปัจจุบันผลิตข้าวได้เพิ่มเป็น 1 เกวียนต่อไร่ แต่ก็ยังไม่รอดอยู่ดี เพราะต้นทุนการผลิตในยุคปัจจุบันก็สูงขึ้นตามไปด้วย ทำให้เกษตรกรเริ่มเป็นหนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ และพอเกษตรกรรู้ตัวว่า ตัวเองจะเป็นหนี้เสีย ก็ไม่อยากจะเสียประวัติ ต้องหยิบยืมนายทุนมาโปะ ธ.ก.ส., ยืม ธ.ก.ส.ไปโปะนายทุน ต่อมาช่วงหลัง ๆ ก็ใช้วิธีกู้ ธ.ก.ส.มาโปะ ธ.ก.ส. กู้เงินก้อนใหม่ด้วย ปรับโครงสร้างหนี้ด้วย เปลี่ยนสัญญาด้วย บางคนมีหนี้ถึง 15 สัญญา หนี้ล้นพันตัว

ต่อมาถึงแม้ว่าจะมีกองทุนฟื้นฟูฯ เข้ามาซื้อหนี้เกษตรกร และมีเงื่อนไขว่า เมื่อซื้อหนี้มาแล้วเกษตรกรจะต้องอยู่กับกองทุนฟื้นฟูฯ 5 ปี แต่ปรากฏว่า เมื่อครบตามเงื่อนไขดังกล่าว เกษตรกรไม่มีทุนในการผลิต ก็ต้องไปกู้ยืมนายทุนมาอีก บางรายต้องขายที่นาบางส่วนทิ้งเอามาเป็นทุนในการผลิต ขายไปขายมาไม่เหลือที่ดิน บางรายถึงขั้นถูกบังคับคดีก็มี

ขณะเดียวกันปัญหาทางการเมือง การยุบสภา ก็ส่งผลให้การบริหารกองทุนฟื้นฟูฯ ชะงัก ขั้นตอนการพิจารณา การเตรียมแผนงานใหม่ การประชุม การแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนฟื้นฟูฯ การออกระเบียบการต่างๆ ก็ต้องรอผู้แทนเกษตรกรก็มีวาระแค่ 2 ปี ทำให้การแก้ไขปัญหาขาดความต่อเนื่อง เกษตรกรขึ้นทะเบียนนานแล้วแต่กลับไม่ถูกซื้อหนี้ และเมื่อขึ้นทะเบียนกับกองทุนฟื้นฟูฯ ก็จะไม่สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรได้ ก็เป็นปัญหาใหม่อีก นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการค้าประกันกลุ่ม การขายหนี้ให้บริษัทต่างชาติ เป็นต้น

สถานการณ์เกษตรกรวันนี้ร้ายแรงมาก เราทำนาตัวเองแต่ต้องเสียค่าเช่า อาชีพเกษตรกรวันนี้ไม่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ลูกต้องออกไปทำงานโรงงาน รับจ้าง หาเงินมาส่งเสียพ่อแม่ และไม่ใช่ว่าเฉพาะชาวนาอย่างเดียว ทุกวันนี้ผลกระทบ

จากการระบาดของโควิด-19 ทำให้คนที่เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เดียวนี้ก็ขายไม่ได้ เพราะไม่มีงานจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ ส่วนลูกที่เคยไปเป็นแรงงานรับจ้าง ก็ต้องกลับมาอยู่กับครอบครัว สุดท้ายก็พากันไม่มีกิน

เพราะฉะนั้น การแก้ปัญหาหนี้สินเกษตรกรวันนี้ ควรเป็นวาระแห่งชาติ และการแก้หนี้ ไม่ใช่แค่การเอาเงินไปชำระหนี้แทน และให้เกษตรกรผ่อนระยะยาวอย่างเดียว แต่เรื่องหลักๆ คือ ต้องเข้ามาปรับเรื่องอาชีพ ให้เกษตรกรมีรายได้จากหลากหลายช่องทาง ไม่ใช่ชาวนาก็มีรายได้จากการทำอย่างเดียว

.....

นายนครินทร์ อาสะไวย์ มุลนิธิชีวิตไท

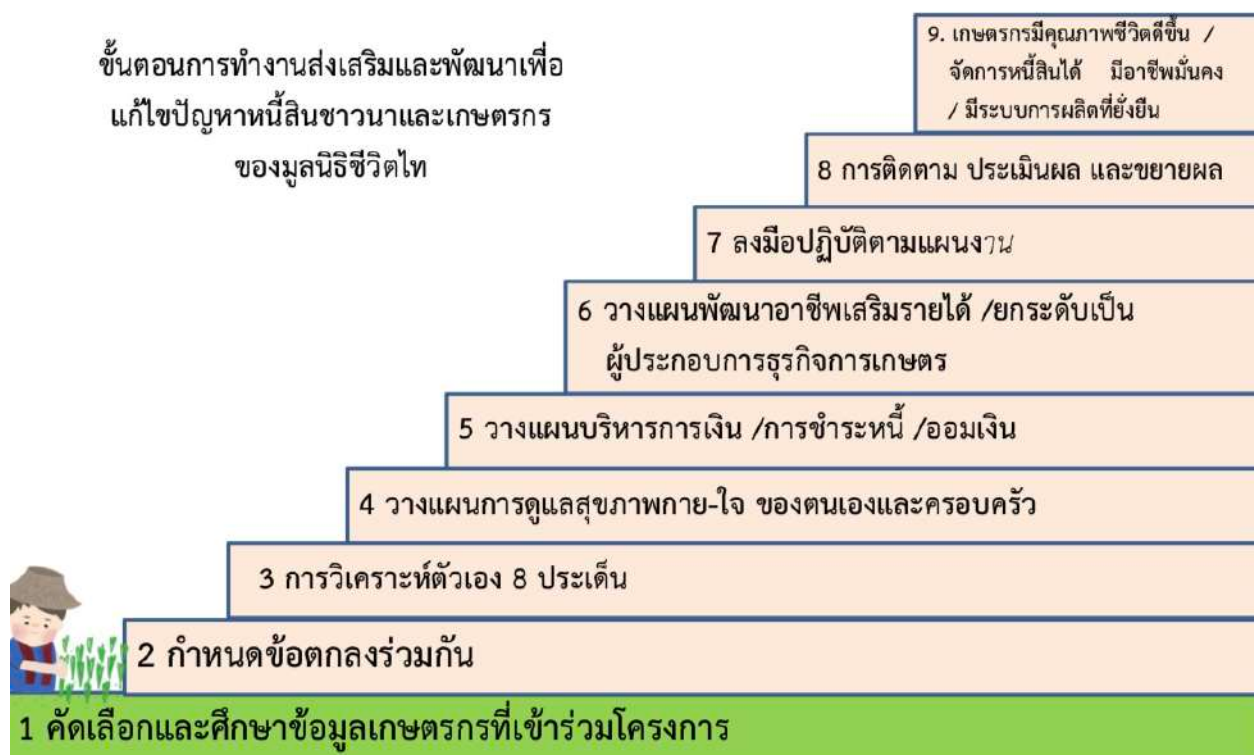

นายนครินทร์ กล่าวถึงการศึกษาหนี้เกษตรกรระดับพื้นที่ จากกลุ่มตัวอย่างชาวนาและเกษตรกรในพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ ชัยนาท สระบุรี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี พิจิตร โลก ปราจีนบุรี และปทุมธานี ซึ่งมีทั้งเกษตรกรวัยทำงาน, ผู้สูงอายุ, อสม. และคนรุ่นใหม่ พบว่า ปัญหาหนี้สินที่สะสมเรื้อรังของชาวนาและเกษตรกรไทย สาเหตุหลักคือ การไม่รู้ยอดหนี้ที่แท้จริง ทำให้เมื่อทบต้นทบดอกแล้ว เกษตรกรบางรายมีหนี้หลักสิบล้านบาท หลายสัญญา โดยหนี้สินนั้นเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกันทำอาชีพและค้าประกันไปมา ประกอบกับไม่มีแผนออมเงินเพื่อจัดการหนี้, ขาดโอกาสและทางเลือกในการพัฒนาผลผลิต การแปรรูป หรือต่อยอด, ภัยธรรมชาติต่าง ๆ น้ำท่วม ฝนแล้ง ตลอดจนนโยบายของภาครัฐส่วนที่เกี่ยวข้องไม่เอื้อประโยชน์และสร้างความเหลื่อมล้ำ ฯลฯ

แนวคิดในการทำงานเพื่อแก้ปัญหาหนี้เกษตรกรของมูลนิธิชีวิตไท มองว่า การทำนา ทำเกษตรอย่างเดียว ไม่สามารถจัดการปัญหาหนี้สินได้ แต่จะต้องมีการพัฒนา ยกระดับอาชีพ เพื่อสร้างอาชีพเสริมรายได้ เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น หัวใจสำคัญของอาชีพเสริมดังกล่าว จะต้องมาจากฐานความรู้ของตัวเอง หรือจากชุมชน ไม่ใช่ยัดเงินเป็นตัวตั้ง

ซึ่งจากการศึกษาสามารถสรุปขั้นตอนการทำงานส่งเสริมและพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหานี้สินชาวนาและเกษตรกร แบ่งได้เป็น 9 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คัดเลือกและศึกษาข้อมูลเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

เช่น เป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ พร้อมทั้งจะปรับตัว เพื่อพัฒนาศักยภาพ สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ลดหนี้สิน และต้องการรักษาที่ดินทำกินไว้ให้ได้

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดข้อตกลงร่วมกัน

เช่น พร้อมเข้าร่วมในทุกกระบวนการ ไม่หายไประหว่างทาง, ปฏิบัติตามแผนการจัดการหนี้สิน แผนออมเงิน แผนพัฒนาอาชีพ, พร้อมปรับเปลี่ยนระบบการผลิต จากระบบเคมี ไปสู่ระบบการผลิตที่ปลอดภัย หรืออินทรีย์

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ตัวเองผ่านเครื่องมือ ‘กราฟชีวิต’

- แผนการดูแลสุขภาพกายและใจของทั้งตัวเองและครอบครัว, แผนบริหารการเงินในครัวเรือน การชำระหนี้ การออมเงิน, แผนพัฒนาอาชีพเสริมรายได้ ตลอดจนการยกระดับเป็นผู้ประกอบการ ที่มีความรู้ด้านธุรกิจการเกษตร การตลาด

ขั้นตอนที่ 4 วางแผนการดูแลสุขภาพกาย-ใจของตัวเองและครอบครัว

- เป็นแผนงานที่สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมคิด ร่วมหารือ และร่วมทำ เพื่อสร้างพลังบวกในการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 5 วางแผนบริหารการเงิน การชำระหนี้ การออมเงิน

เช่น มีการบันทึกรายรับ-รายจ่าย, วางแผนการออมก่อนใช้, วางแผนผ่อนชำระหนี้ เพราะเป็นหนี้ก็ต้องใช้ และนอกจากนี้จะต้องมีการเสริมความรู้เกี่ยวกับกระบวนการช่วยเหลือทางกฎหมาย การปรับพฤติกรรมทางการเงิน โดยใช้งานวิจัยของทางมูลนิธิชีวิตใหม่พัฒนาเป็นหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 6 วางแผนพัฒนาอาชีพเสริมรายได้ ยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร

เช่น จะต้องมีการสังเคราะห์ความรู้ด้านการประกอบอาชีพบนฐานชุมชนเกษตรกร จากภูมิปัญญาของตัวเกษตรกรและชุมชน โดยใช้เครื่องมือ ‘แผนธุรกิจเพื่อชุมชนการจัดการพัฒนาที่ยั่งยืน’ (Community Business Canvas Model : CBMC) ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ และผลสำเร็จของอาชีพนั้น ๆ ที่เห็นภาพชัดเจน ตั้งแต่ต้นน้ำ (การผลิต) ไปถึงปลายน้ำ (การตลาด) เพื่อให้ได้แผนพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของเกษตรกรคนนั้น หรือกลุ่มนั้น ๆ มากที่สุดและแก้ปัญหาหนี้สินได้จริง

ขั้นตอนที่ 7 ลงมือปฏิบัติตามแผนงาน

เช่น จัดบันทึกการผลิต, รายรับ-รายจ่ายอย่างต่อเนื่อง รวมถึงปัญหาอุปสรรคที่พบ เพื่อให้เห็นว่าอาชีพเสริมนั้น ก่อเกิดรายได้สามารถนำไปบรรเทาปัญหาหนี้ได้จริงหรือไม่ หรือช่วยลดรายจ่ายในครอบครัวได้อย่างไรบ้าง รวมถึงต้องมีการสื่อสารความก้าวหน้าในการลงมือปฏิบัติ เพื่อติดตามงานของกันและกัน

ขั้นตอนที่ 8 การติดตามประเมินผล

- เกษตรกรประเมินตนเอง (แผนการผลิต, การจัดการหนี้สิน และแผนดูแลสุขภาพ)
- มูลนิธิและคณะทำงานร่วมกันประเมินตัวเอง
- ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมเกษตรกรเป็นรายแปลง
- จัดเวทีสรุปบทเรียนร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
- จัดทำชุดความรู้ ‘การวางแผนชีวิตเพื่อพัฒนาอาชีพและบริหารจัดการหนี้สินเกษตรกร’

ขั้นตอนที่ 9 เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น, จัดการหนี้สินได้, มีอาชีพมั่นคง และมีระบบการผลิตที่ยั่งยืน

เช่น เกษตรกรที่ร่วมโครงการได้พัฒนาขึ้นเป็น ‘ผู้นำการเปลี่ยนแปลง’ ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องการจัดการหนี้สิน มีเงินออม และการปรับตัวสู่ระบบการผลิตที่ยั่งยืน สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปขยายผล และยังคงมีความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร

- เกิดกระบวนการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน เพื่อร่วมกันผลักดันนโยบายในการแก้ปัญหายั่งยืนเป็นรูปธรรมเป็นต้น

.....

นายมนัส วงษ์จันทร์ ผู้แทนจากสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

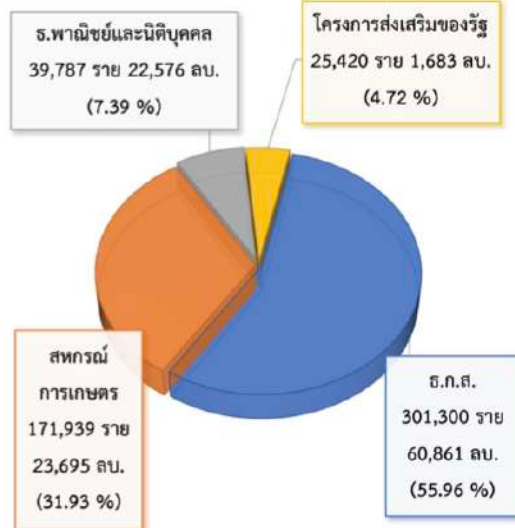

นายมนัส กล่าวถึงบทเรียนการจัดการหนี้และรักษาที่ดินเกษตรกรว่า หนี้ของเกษตรกรไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเรื่องที่ทุกคนต้องให้ความสำคัญ เพราะว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นและหลีกเลี่ยงไม่ได้ในสังคมไทย อุปมาอุปไมยว่าสังคมไทยเหมือนลูกโป่ง ปัญหาของพี่น้องเกษตรกรก็เช่นเดียวกัน ถ้าเกิดขึ้นทุกวันๆ ลูกโป่งใบนี้ ไม่มีที่ระบายให้อากาศออกมา สุดท้ายลูกโป่งใบนี้ก็จะแตก ซึ่งก็จะนำไปสู่ปัญหาชุมชน สังคม เศรษฐกิจตามมาอีกมากมาย

สมาชิกองค์กร - เกษตรกรขึ้นทะเบียนหนี้

ทะเบียนหนี้-จำแนกสถาบันเจ้าหนี้

ข้อมูล ณ วันที่ 8 ก.พ. 65

ข้อมูล ณ วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2565 พบว่า ปัจจุบันกองทุนฟื้นฟู มีเกษตรกรเป็นสมาชิก จำนวน 5.67 ล้านคน ได้ขึ้นทะเบียนหนี้ 5.16 แสนคน คิดเป็นร้อยละ 7.76 ของสมาชิกทั้งหมด และกองทุนฟื้นฟู ได้จัดการหนี้สินให้กับเกษตรกรไปแล้วจำนวน 30,374 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.88 ของสมาชิกที่ขึ้นทะเบียนหนี้

ทั้งนี้ มีการชำระหนี้ แยกออกเป็นเจ้าหนี้ตามที่กฎหมายกำหนด โดยพบว่า สหกรณ์การเกษตร มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ ธ.ก.ส. และธนาคารพาณิชย์และนิติบุคคล

ส่วนทะเบียนหนี้ หากแยกออกมาจะพบว่า ธ.ก.ส.มีจำนวนมากที่สุดคือ 301,300 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 55.96 ของสมาชิกที่ขึ้นทะเบียนหนี้ รองลงมาตามลำดับคือ สหกรณ์การเกษตร 171,939 ราย คิดเป็นร้อยละ 31.93 ของสมาชิกที่ขึ้นทะเบียนหนี้, ธนาคารพาณิชย์และนิติบุคคล จำนวน 39,787 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.39 และโครงการส่งเสริมของรัฐ จำนวน 25,420 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.72

กองทุนฟื้นฟู มีหลักเกณฑ์การจัดการหนี้ที่ชัดเจน ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า วันนี้ไม่ใช่ใครจะเปื้อนหนี้ หนี้หนี้มาแล้วให้กองทุนฟื้นฟู ใช้นี้แทนได้ง่ายๆ

ในทางกลับกัน หลายคนตั้งคำถามกับกองทุนฟื้นฟูฯ ว่า ถ้าซื้อหนี้ได้น้อยขนาดนี้ เมื่อไหร่จะครบหมด นั่นเป็นวิธีคิดที่เหมือนกับว่า ไปตลาดถ้าขายไม่หมดกลับบ้านไม่ได้ ตรงนี้ต้องคิดใหม่ การที่เกษตรกรมาขึ้นทะเบียนหนี้ไว้เป็นเรื่องของการรักษาสิทธิ์ หากเกิดวิกฤตในชีวิตขึ้นมากองทุนฟื้นฟูฯ จะได้ช่วยเหลือ แต่ไม่ได้หมายความว่า ทุกคนอยากจะให้กองทุนฟื้นฟูฯ ชำระหนี้ให้ทั้งหมด

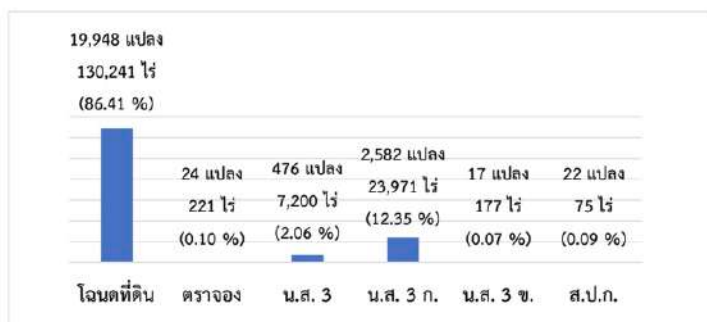
โจทย์ของกองทุนฟื้นฟูฯ วันนี้คือทำอย่างไรปัญหาหนี้ของเกษตรกรจะได้รับการจัดการสำหรับคนที่เดือดร้อนจริงๆ ไม่ใช่คนอยากจน และเมื่อกองทุนฟื้นฟูฯ เข้าไปชำระหนี้แทน หลายคนก็วิตกกังวลว่า เกษตรจะเหนียวหนี้ เบี้ยวหนี้ มีวินัยทางการเงินหรือไม่ ซึ่งข้อมูล ณ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2565 ก็พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า มีเกษตรกรผ่อนชำระคืนกองทุนฟื้นฟูฯ มาแล้วทั้งสิ้น 2,082,877,174.02 บาท สะท้อนว่า เกษตรกรเป็นลูกหนี้ที่มีวินัย และที่ผ่านมากองทุนฟื้นฟูฯ ก็ยังไม่เคยมีการฟ้องร้องกับลูกหนี้แม้แต่รายเดียว

ข้อมูลเกษตรกรสมาชิกที่ได้รับการจัดการหนี้ และผ่อนชำระคืน กฟก. และข้อมูลการโอนหลักประกัน

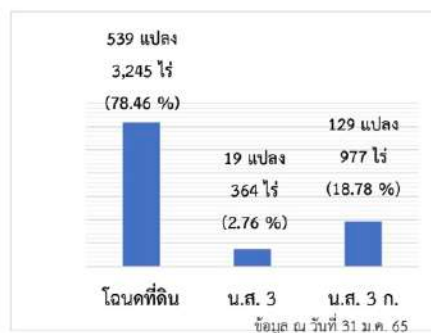

ข้อมูลการโอนหลักประกันมากองทุนฟื้นฟูฯ จำนวน 15,987 ราย 23,772 แปลง รวมเนื้อที่ 166,494 ไร่ 2 งาน 16.3 ตารางวา

1. หลักประกันที่ได้มาจากการชำระหนี้แทนเกษตรกร (NPLs) จำนวน 15,486 ราย

2. หลักประกันการซื้อทรัพย์สิน (NPA) 501 ราย

หัวใจสำคัญของกองทุนฟื้นฟูฯ คือ ต้องการรักษาที่ดินทำกินไว้ให้กับเกษตรกร วันนี้สามารถรักษาที่ดินทำกินไว้ได้ 19,948 แปลง จำนวน 7,130,241 ไร่ ขนาดเกษตรกรที่เสียชีวิตไปแล้ว กองทุนฟื้นฟูฯ ก็ตามไปถึง 7 ชั้นของทายาท นอกจากนี้ยังมีหลักประกันการซื้อทรัพย์สิน (NPA) ที่เราไปซื้อคืนมาอีก 539 แปลง จำนวน 3,245 ไร่ ซึ่งตรงนี้ใช้เงินงบประมาณ 300 กว่าล้านบาท เฉลี่ยราวไร่ละหมื่นกว่าบาท สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าในการรักษาที่ดินทำกินไว้ให้กับเกษตรกร

ทั้งนี้ สำหรับในปี 2565 กลุ่มเป้าหมายที่ทางกองทุนฟื้นฟูฯ จะเข้าไปช่วยเหลือ หากจำแนกตามสถานะหนี้ จะพบว่า เป็นหนี้บังคับคดี 1,966 ราย วงเงิน 715 ล้านบาท, หนี้ผิดนัดชำระ 948 ราย วงเงิน 503 ล้านบาท, หนี้พิพาทฯ 325 ราย วงเงิน 265 ล้าน และหนี้ดำเนินคดี 186 ราย วงเงิน 28 ล้านบาท ส่วนกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรสมาชิกตามแผน จัดการหนี้ปีงบประมาณ 2566 ตั้งเป้าไว้ที่ จำนวน 3,711 ราย 4,311 สัญญา จำนวนเงิน 1,180 ล้านบาท

.....
ดร.โสภณรัตน์ จันทรัตน์ สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ ธนาคารแห่งประเทศไทย

ดร.โสภณรัตน์ กล่าวถึงงานวิจัยสู่การออกแบบนโยบายแก้หนี้เกษตรกรที่ยั่งยืน ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 90 มีหนี้สิน ในจำนวนนี้ร้อยละ 72 เป็นหนี้ในระบบ ซึ่งแหล่งใหญ่สุดคือ ธ.ก.ส. และยังพบว่าเกษตรกรมีหนี้หลายก้อน มูลหนี้เฉลี่ย 430,000 บาท ส่วนใหญ่ร้อยละ 60 อยู่ในระบบ, ร้อยละ 25 อยู่กึ่งในระบบ (สหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน) และร้อยละ 15อยู่นอกระบบ ขณะเดียวกันยังพบอีกว่า หนี้คงค้างเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เกษตรกรเกินครึ่งน่าจะจะมีปัญหาในการจ่ายคืนหนี้

งานวิจัยยังชี้ด้วยว่า ร้อยละ 92.2 ของเกษตรกรเคยเข้าโครงการพักหนี้ ซึ่งกลับส่งผลทำให้เกิดหนี้และหนี้เสียเพิ่มขึ้น

สำหรับวงจรหนี้ของเกษตรกรมาจากการขาดสภาพคล่อง ทุนต่ำ, ทำเกษตรไม่ได้ดี รายได้น้อย ไม่พอจ่ายหนี้, เสี่ยงและเปราะบางสูง จึงมีปัญหากับการชำระหนี้, ติดกับดักนโยบายแก้หนี้ ที่เน้นช่วยระยะสั้น เช่น การพักหนี้ มากกว่าการแก้ปัญหาระยะยาว

ส่วนสถาบันการเงินก็เน้นการปล่อยสินเชื่อให้ลูกหนี้กู้เงินมาใช้หนี้ก้อนเดิม สร้างวัฒนธรรมหมุนหนี้ แทนที่จะส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินที่ยั่งยืน เพราะฉะนั้นตรงนี้จะต้องมีการปลดล็อกวัฒนธรรมการปล่อยกู้ของสถาบันการเงิน เปลี่ยน KPI เรื่องปริมาณสินเชื่อ เป็นคุณภาพสินเชื่อแทน

ขณะเดียวกันนโยบายภาครัฐจากเดิมที่เน้นการพักชำระหนี้ ต้องเปลี่ยนเป็นปรับโครงสร้างหนี้ที่เป็นธรรม เหมาะสม และจูงใจลูกหนี้, เสริมสร้างความตระหนักรู้ทางการเงิน และเข้าถึงเข้าใจสิทธิตามกฎหมาย ตลอดจนสร้างตัวกลางในการช่วยส่งเสริมเกษตรกรแก้หนี้สิน ทั้งนี้ทั้งนั้น สิ่งต่างๆ ดังกล่าวจะต้องใช้พลังมหาศาลในการทำความเข้าใจลูกหนี้ ประเด็นจึงอยู่ที่ว่า ธนาคารของรัฐจะเข้าใจเรื่องนี้หรือไม่

.....

นายพงษ์พันธ์ จงรักษ์ ผู้ช่วยผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

นายพงษ์พันธ์ กล่าวว่า ธ.ก.ส. เป็นธนาคารเฉพาะกิจของรัฐที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจนที่สุดคือ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรไม่ให้ต้องไปยืมเงินนอกระบบ ปัจจุบัน ธ.ก.ส. มีลูกค้าซึ่งเป็นเกษตรกร 4.83 ล้านครัวเรือนทั่วประเทศ หากคิดเฉลี่ยครัวเรือนละ 3 คน จะมีลูกค้าที่เป็นเกษตรกรประมาณ 15 ล้านคน

ผู้ช่วยผู้จัดการ กล่าวต่อว่า ที่ผ่านมาภาคการเกษตรเผชิญปัญหามาก่อนช่วงสถานการณ์โควิด-19 แล้ว ทั้งปัญหาในเรื่องภัยพิบัติ ปัญหาเรื่องโครงสร้างราคา ต้นทุนการผลิต ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 รัฐบาลได้มีมาตรการที่ส่งผ่าน ธ.ก.ส. ทั้งในเรื่องการเยียวยาเกษตรกร เดือนละ 5,000 บาท จำนวน 3 เดือน, มาตรการบรรเทาหนี้ ธ.ก.ส. เราพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย ทั้งระบบ ทั้งต้นและดอกเบี้ย ประมาณ 3.2 ล้านครัวเรือน วงเงินประมาณ 1.2 ล้านล้านบาท ตลอดจนการระบาดของโควิด-19 ระลอกโอมิครอน ธ.ก.ส. ก็เกิดมาตรการพักหนี้ภาคสมัครใจ ขยายเวลาการพักชำระหนี้ ทั้งต้นและดอกเบี้ย เพื่อบรรเทาภาระสถานการณ์โควิด-19 ดีขึ้นเกษตรกรทำงานได้ก่อน นอกจากนี้ยังมีมาตรการฟื้นฟูอื่นๆ อีกด้วย

ในอดีตวิกฤตเศรษฐกิจ อย่างเช่น วิกฤตต้มยำกุ้ง ภาคการเกษตรอาจไม่ได้รับผลกระทบมากนัก ยังเป็นภาคหลักในการพยุงเศรษฐกิจไทย แต่ในสถานการณ์โควิด-19 เช่นทุกวันนี้กลายเป็นว่าทุกอย่างหยุดชะงัก ลูกหลานเกษตรกรต้องกลับไปอยู่ที่บ้าน กลับไปกินข้าวในยุ้ง ก่อให้เกิดปัญหาในเชิงเศรษฐกิจ และตรงจุดนี้เอง ธ.ก.ส. ก็ได้เข้าไปมีส่วนช่วยเหลือ เช่น ลูกหลานเกษตรกรที่เคยอยู่ในภาคบริการ ธ.ก.ส. ก็ให้สินเชื่อ ดอกเบี้ยผ่อนปรน เพื่อสนับสนุนการสร้างอาชีพให้เปิดร้านค้าในหมู่บ้าน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม นโยบายการดำเนินการของ ธ.ก.ส. ที่ผ่านมาก็ต้องยอมรับว่า มีจุดอ่อน ตรงที่ใช้หลักประกันแบบรวมกลุ่มในการกู้เงิน เนื่องจากในอดีตเกษตรกรไม่ได้มีเอกสารสิทธิ์ครบถ้วนถูกต้องผ่านการสำรวจ การรับรองโดยกรมที่ดินทั่วถึง ธ.ก.ส. จึงใช้หลักประกันในลักษณะความไว้วางใจของพี่น้องเกษตรกรที่อยู่ในชุมชน หมู่บ้านเดียวกัน ค่าประกันอย่างลูกหนี้ร่วม ไม่ต้องมีโฉนด, ไม่มีต้อง น.ส. 3 ก. ค่าประกัน ตรงนี้จึงดูเสมือนว่า อาจเป็นจุดอ่อนที่เปิดช่องให้เกษตรกรบางรายอาจมีการฉ้อโกงได้

ในปี 2565 นายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ระบุว่า จะเป็นปีแห่งการแก้ไขหนี้ครัวเรือน ซึ่ง ธ.ก.ส. ได้รับลูกและการแก้ปัญหาหนี้มาอย่างต่อเนื่อง และในปีนี้ทาง ธ.ก.ส. ตั้งเป้าว่าจะออกไปตรวจเยี่ยมสุขภาพลูกค้าเกษตรกรให้ครบ เอกซเรย์ทุกครัวเรือน ไปดูว่าใครควรให้ยาแบบไหน ผลคืออะไร มีสินทรัพย์ มีหนี้สินเท่าไรที่ไหนบ้าง ต้องปรับโครงสร้างหนี้ ลดดอกเบี้ยอย่างไร ต้องการสินเชื่อหรือไม่ รวมถึงสร้างมาตรการจูงใจ เช่นที่ผ่านมา ธ.ก.ส. ก็มีโครงการชำระดีมีคืน คืนดอกเบี้ยลูกค้าที่ไม่ใช่ NPL ร้อยละ 20 ของดอกเบี้ยที่ชำระจริง, ลูกค้า NPL คืนดอกเบี้ยสูงสุดไม่เกินร้อยละ 50 เป็นต้น ฉะนั้นการบังคับคดีชำระหนี้ของ ธ.ก.ส. จึงมีน้อยมาก

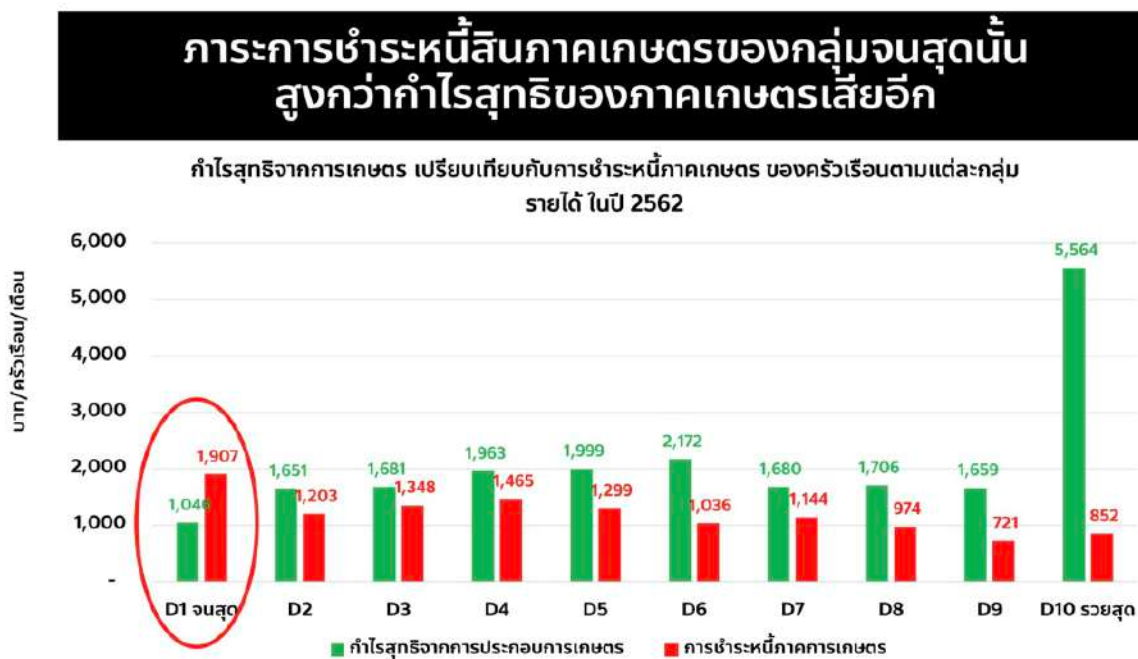
ธ.ก.ส. เราเป็นหน่วยงานหนึ่งที่รู้จักเกษตรกรดีที่สุด และ ธ.ก.ส. ไม่ได้มีหน้าที่แค่อำนวยความสะดวก แต่เราได้เข้าไปพัฒนาส่งเสริม ให้การช่วยเหลือเกษตรกร ผลผลิตนำ สินเชื่อตาม ดูแลทั้งเกษตรกรรายย่อย เกษตรกรที่มีความสามารถครอบคลุมทุกกลุ่ม

.....

ดร.เดชรัต สุขกำเนิด นักวิชาการอิสระ

ดร.เดชรัต กล่าวถึงนโยบายและทางออกการแก้หนี้เกษตรกรที่ยั่งยืนว่า จากข้อมูลพบว่า หนี้สินครัวเรือนของกลุ่มคนจนที่สุด ส่วนใหญ่เป็นหนี้ทางการเกษตร และยิ่งพบอีกว่าภาระการชำระหนี้ทางการเกษตรของคนกลุ่มจนสุดนี้ เฉลี่ยอยู่ที่ 1,907 บาทต่อเดือน สูงกว่ารายได้สุทธิจากการเกษตร ซึ่งเฉลี่ยอยู่ที่ 1,040 บาทต่อเดือนเสียอีก จึงอาจก่อให้เกิดการผิดนัดชำระหนี้

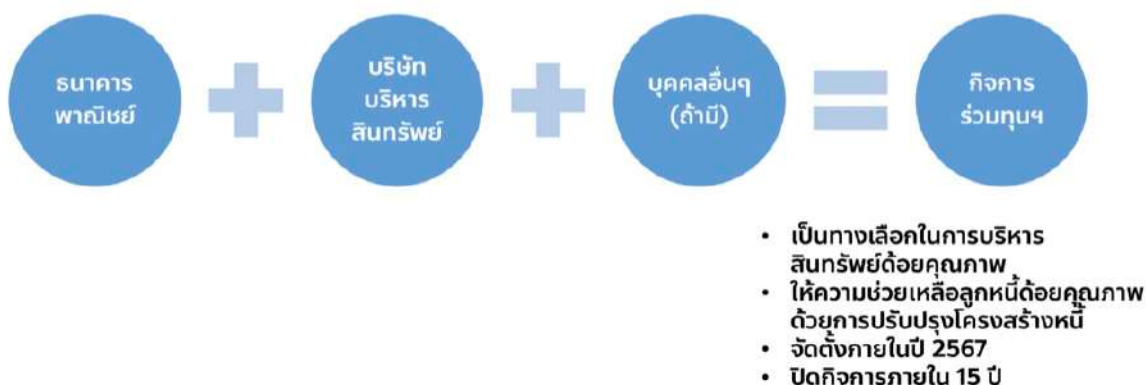
ประกอบกับตัวเลขสถานะการเงินของลูกค้าหนี้ ธ.ก.ส. ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ปี 2562-2564 ยังบ่งชี้ว่า รายได้เกษตรกรลดลงร้อยละ 27 ส่วนหนี้สินเกษตรกรเพิ่มขึ้นร้อยละ 22 แม้ว่าภาครัฐจะพยายามกันอย่างเต็มที่ ทั้งในเรื่องมาตรการเยียวยา บรรเทา ฟื้นฟู เพราะฉะนั้นตรงจุดนี้อาจต้องกลับมาทบทวนหาวิธีการใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาหนี้

นโยบายภาครัฐหลายเรื่อง เช่น การอุดหนุนสินค้าเกษตรแบบเดิม ทั้งจำนำข้าวและการประกันรายได้ ทำให้หนี้สาธารณะชนเพดาน อุดสาหกรรมข้าวยืนอยู่ได้ด้วยการอุดหนุน ซึ่งตอนนี้ก็ชนกรอบวินัยการคลังแล้ว จำต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยการเพิ่มกรอบจากร้อยละ 30 เป็นร้อยละ 35 ในอนาคตจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแนวทางการสนับสนุน

ขณะเดียวกันสิ่งที่น่ากังวลและมองว่าน่าจะเป็นปัญหาตามมาคือ ลูกค้าสูงอายุของ ธ.ก.ส. มีทั้งหมดเกือบ 1.4 ล้านราย ในจำนวนนี้มีอายุ 70 ปีขึ้นไป ถึง 414,576 ราย และลูกค้าสูงอายุอยู่ในสถานะเป็น NPL ถึง 179,421 ราย

ดร.เดชรัตน์ กล่าวถึงตัวอย่างมาตรการหนึ่งที่น่าจะนำมาใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหาหนี้เกษตรกรคือ มาตรการส่งเสริมการจัดตั้งกิจการร่วมทุน เพื่อแก้ไขปัญหาสินทรัพย์ด้อยคุณภาพของธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นต้น

มาตรการส่งเสริมการจัดตั้ง กิจการร่วมทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ ของธนาคารแห่งประเทศไทย

โดยตามแนวทางคือให้ธนาคารพาณิชย์ ร่วมกับบริษัทบริหารสินทรัพย์ และบุคคลอื่นๆ (ถ้ามี) รวมเป็น ‘กิจการร่วมทุนฯ’ เข้ามาให้ความช่วยเหลือลูกหนี้ด้อยคุณภาพด้วยการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ซึ่งส่วนตัวมองว่า มีความน่าสนใจมากที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาหนี้ของเกษตรกร

ทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร

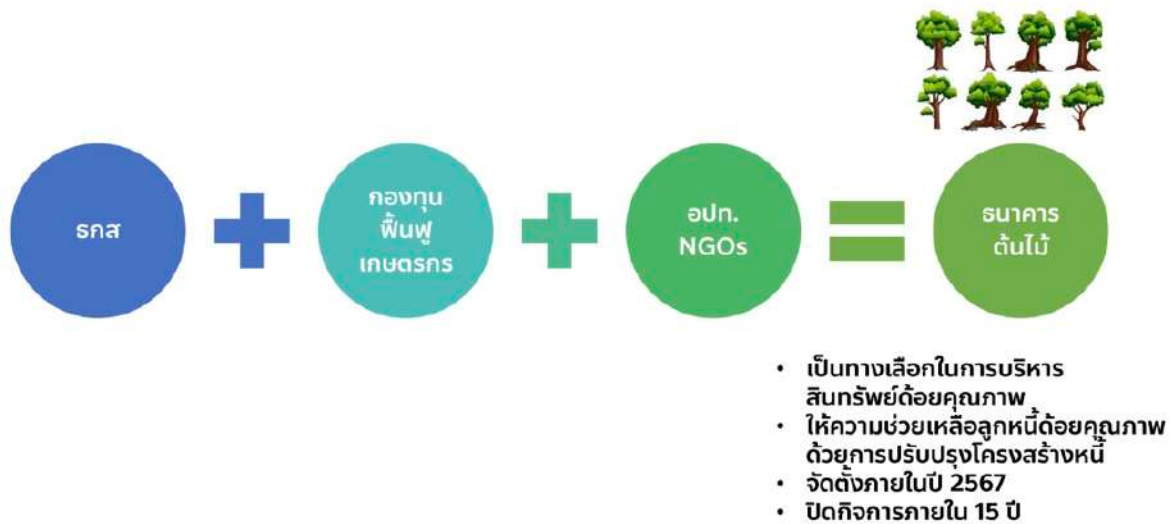

ขณะเดียวกัน ในส่วนของลูกหนี้ทางการเกษตรนั้น อาจจะต้องมีการแจกแจงให้ชัดเจนว่าแต่ละราย เป็นลูกหนี้แบบไหน มีที่ดิน หรือไม่มีที่ดิน

- กรณีมีที่ดิน ต้องการทำการเกษตรต่อหรือไม่ ถ้าไม่ต้องการจะมีวิธีปิดหนี้อย่างไร หรือถ้าต้องการทำการเกษตรต่อไป จะปรับโครงสร้างหนี้อย่างไร อาจจะแบ่งที่ดินส่วนหนึ่งให้บริษัทเข้ามาบริหาร เช่น นำไปปล่อยเช่า เมื่อเกิดรายได้ปลดหนี้สำเร็จ ก็นำที่ดินมาคืน เป็นต้น

- กรณีไม่มีที่ดิน ตรงนี้ก็จะต้องการสร้างโปรแกรมเรื่องการจ้างงาน การหารายได้เข้ามาช่วยเหลือ เป็นต้น

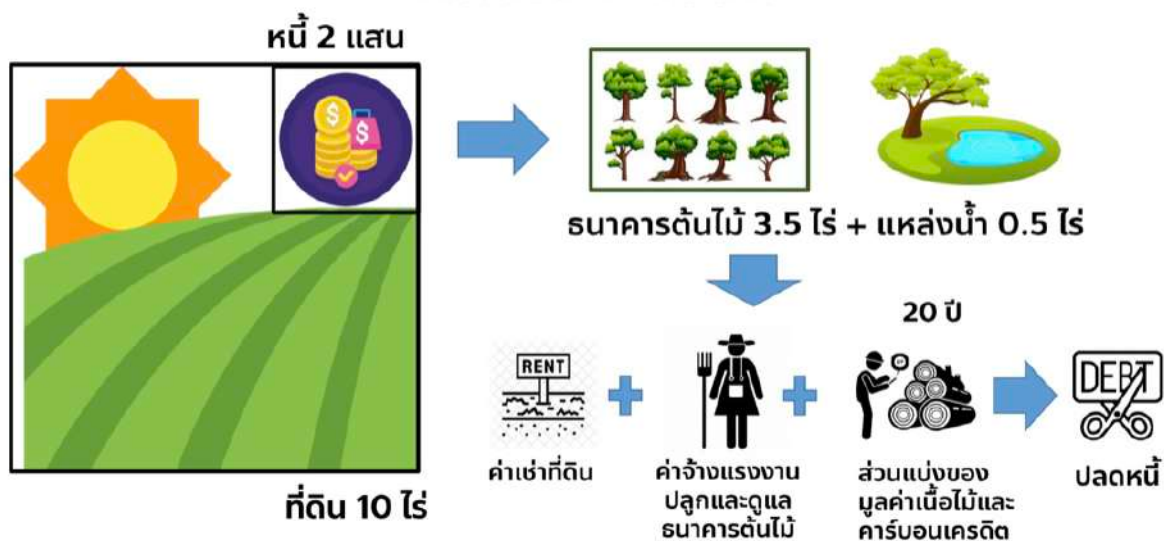
ตัวอย่างสมมติในการจัดตั้ง กิจการร่วมทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ

อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายการแก้ปัญหาหนี้เกษตรกร จะต้องมีการปรับโครงสร้างหนี้ ซึ่งหนีไม่พ้นการปรับโครงสร้างการทำงานขององค์กร, หน่วยงาน, สถาบันทางการเงิน, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.), ภาคประชาสังคม ที่จะต้องเข้ามาช่วยกันทำงานมากขึ้น

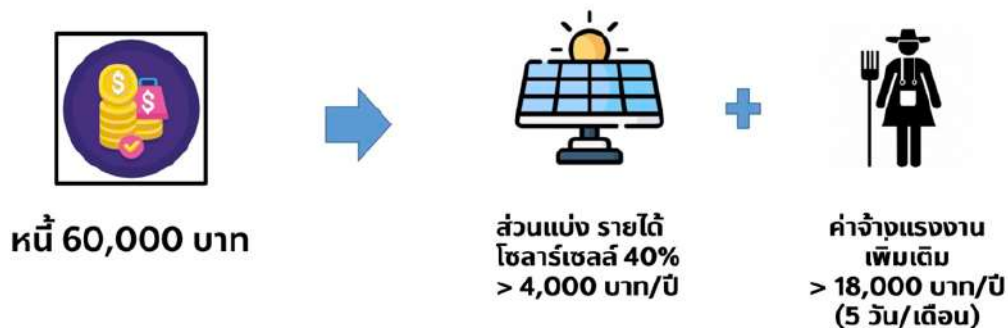
ทั้งนี้ หากยกตัวอย่างสมมติ เทียบเคียงกับการจัดการสินเชื่อด้อยคุณภาพ กรณีธนาคารต้นไม้ ซึ่งตัวเองได้ศึกษาอยู่

ตัวอย่างการจัดการสินเชื่อด้อยคุณภาพ: กรณีธนาคารต้นไม้

มีมุมมองว่า ในส่วนของเกษตรกรที่มีที่ดิน สามารถใช้วิธีแบ่งที่ดินส่วนหนึ่งไปให้เช่า เช่น ปลูกต้นไม้ โดยเกษตรกรรับจ้างปลูกและดูแล แบ่งรายได้ค่าขายเนื้อไม้และคาร์บอนเครดิต ขำระหนี้ ปลดหนี้ได้ในที่สุด เป็นต้น

ตัวอย่างการจัดการสินเชื่อด้อยคุณภาพ: กรณีไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน

ส่วนตัวอย่างสมมติการจัดการสินเชื่อด้อยคุณภาพ กรณีไม่มีที่ดิน ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน วงเงินกู้ของเกษตรกรกลุ่มนี้ จะมีไม่มากนัก กรณีนี้ อปท. จะต้องเข้าไปหนุนเสริม เพิ่มการจ้างงาน หรือลงทุนส่งเสริมรายได้ เช่น การติดตั้งโซลาร์เซลล์ และแบ่งรายได้กัน เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ใช้การดำรงชีวิต ขณะเดียวกันก็สามารถปลดหนี้ได้ เป็นต้น